

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
Komisija za varstvo gorske narave
Usposabljanje za: VARUH GORSKE NARAVE

Sove na slovenskem

seminarska naloga

Mentor: Dušan Klenovšek

Avtor: Danijela Medveš
Nova Gorica 25.8.2018

Kazalo

1. uvod
2. telesne značilnosti sov
3. sove:
 - 3.1 pegasta sova
 - 3.2 veliki skovikar
 - 3.3 velika uharica
 - 3.4 mali skovikar
 - 3.5 čuk
 - 3.6 lesena sova
 - 3.7 kozarča
 - 3.8 mala uharica
 - 3.9 močvirska uharica
 - 3.10 koconogi čuk
4. ogroženosti sov
5. zavarovanje sov
6. opazovanje in preučevanje sova. Velika
7. viri

1. Uvod:

O čem pisat za seminarsko nalogo? Padla je ideja Sovah pticah ki jih nisem še vidla mogoče slišal pa nisem vedela kako se oglašajo, razširit moja obzorja s to čudovito ptico, ki spremla že od otroštva v otroških zgodbah, basnih in pesmih, ki koristne ptice pomenbne v prehranjevalni verigi. ki so pa tudi ogrožene

Nobeni drugi ptici ne pripisujejo toliko skrivnostnih in magičnih značilnosti, kot prav sovi. Povezana je s prerokbami, tihim skrivnim znanjem, najglobljo modrostjo, nočnimi vizijami, sanjami in zdravljenjem V njenem okrilju bodo izgubljeni brez upanja našli novo vizijo, razumeli svoje sanje Vsem tistim, ki imajo težave z očmi ali ušesi, koristi njena energija. V njenem okrilju bodo izgubljeni brez upanja našli novo vizijo, razumeli svoje sanje in si pridobili drugačen vpogled v svoje težave. ugačen vpogled v svoje težave.

Sova je simbol lunarne, ženske energije in noči. Vrač ji pravijo tudi mačka s krili. Še zlasti severnoameriški Indijanci, pa tudi številni prebivalci drugih celin, verjamejo v njene mogočne zdravilne moči. Ker je povezana z mesecem, skrbi tudi za plodnost in zapeljevanje. V Walesu verjamejo, da sovin skovik v bližini nosečnice pomeni lahek porod. Starogrška boginja višje modrosti Atena se je lahko spreminjala v sovo. Medtem ko je nekaterim primitivnejšim ljudstvom ta ptica pomenila zlo in smrt, so jo drugi častili kot boginjo jasnovidnosti, astralne projekcije in čaranja. Stari Rimljani so spali s sovjim peresom pod blazino, kar naj bi njihovim sovražnikom onemogočalo razkriti njihove skrivnosti.

2. Telesna značilnosti sov :

Sove so povsem prilagojene nočnemu lovu. Velike oči so povsem prilagojene za gledanje v mraku in trdi temi Na mrežnici imajo veliko več na svetlobo občutljivih celic kot dnevne ptice. Oči imajo sove nameščene na prednjem delu glave, z ožjim vidnim poljem, prednost takega položaja oči pa je v tem, da lahko natančno določijo razdaljo med njimi in objekti v naravi ter plenom. Oči so poleg tega nepremične, kar nadomesti velika okretnost v vratu, ki omogoča sovam obračanje glave za kar 270 stopinj,

Sluh sov je prav tako izredno razvit, poleg tega pa imajo »obraz« oblikovan tako, da zvok usmerja proti ušesom, kar jim omogoča natančno določanje lokacije plena, tudi če ga ne vidijo.

Sove so tudi skoraj povsem neslišne pri letenju, kar jim omogoča posebna oblika mehkega perja, ki pokriva njihova krila. Poleg tega zunanji robovi koncev perutnic niso ostri in celoviti ampak »razčesani«. Tako zrak neslišno drsi preko kril.

Kot ujede imajo tudi sove ostre, upognjene kljune prilagojene trganju mesa in ostre kremplje prirejene za napad, s katerimi zgrabijo plen.

Večinoma se hranijo s sesalci, z glodalci, ptiči, plazivci, dvoživkami, žuželkami in tudi ribami (ribja uharica, ki je razširjena na bližnjem vshodu). Plen pogoltnejo, kar ne prebavijo trde dele pa izbljuvajo.

Gnezda si ne delajo. V naravi pojiščejo zapuščena gnezda, v skalovju, v votlih drevesih, starih hišah. odvisno od njihovega živjenskega prostora.

3.SOVE (Strigiformes), je red ptic, ki vsebuje okoli 14 vrst v Evropi. Pri nas običajno spadata dve družini: Pegaste sove (*Tytonidae*) in Prave sove (*Strigidae*)

Na slovenskem poznamo:

- pegasta sova
- veliki skovikar
- velika uharica
- mali skovikar
- čuk
- lesena sova
- kozarča
- mala uharica
- močvirska uharica
- koconogi čuk

3.1 Pegasta sova

Velika je od 33-36 cm razpon peruti je okrog 80 cm. Ima svetel, srčast obraz s temnimi očmi, z belim perjem pokrite noge in kratek rep. Prostore za gnečenje si izbira na podstrešjih, v duplih in gnezdilnicah. Na leto ima 1-2 legla s 4-7 jajci. Samica valja sama. Mladiče hrani samica s plenom, ki ji ga prinese samec. Hrani se z malimi sesalci, pticami in žuželkami. Mlade sove so sposobne leteti po 60 dneh, a se še vedno zadržujejo v bližini kraja izvalitve. Rade imajo toplo klimo z milimi zimami. Živijo v cerkvenih zvonikih, skednjih in propadajočih stavbah blizu travnikov, kjer je veliko malih sesalcev s katerimi se hrani.

3.2 Veliki skovikar

je majhna sova, velika približno kot škerlanec. Doseže v dolžino od 19-21 cm v d in ima razpon krilod 47 – 54cm. Značilnost te ptice so obušenki čopki in varovalna barva, ki se zlija z okoljem v katerem živi. Tako je pri nas Veliki skovik večinoma rjavo-sivih odtenkov, vzorec pa je podoben lubju dreves, na katerih se zadržuje. Kot vse sove ima velike oči, ki so pri tej vrsti svetle barve in so, kot pri vseh sovah, nepremično pritrjene v jamicah.

Ta je edina vrsta naših sov ki prezimuje južno od sahare, vrača sa v drugi polovici aprila ali v maju

Veliki skovikar je močno ogrožena vrsta. največ populacije je v južnem primorskem svetu. V Avstriji in Švici je na rdečem seznamu.

3.3 Velika uharica je sova iz družine **pravih sov**, ki živi v gorskih gozdovih v Evropi, severne Afrike, Azije. Je ena od največjih evropskih sov, ki zraste do 59-73 cm v dolžino, razpon peruti je od 160-166. Prepoznavna predvsem po naglavnih čopkih perja na uhlji in živo oranžnih očesnih šarenici

Je močno aktiven ponoči. Pogosti plen je jež, loti se tudi lisice in mačke, pleni tudi sive čaplje, kanje in kozaršče. Lahko tudi rib. Živi v prostranih gozdovih skalnih stenah. Gnezadi v skalnih stenah, v starih votlih deblih in zapuščenih večjih gnezdih.

V Sloveniji je močno ogrožena vrsta največ zaradi izginotja ustreznega življenjskega prostora. Glavna vzroka sta zaraščanje pašnikov in travnikov in zaradi intenzivnega kmetistva.

3.4 Mali skovikar:

je najmanjša evropska sova z spoznanje večja od vrabca. Samec in samica sta enako obarvana. Mali skovikar je težak 75g, telesna dolžina med 15 in 19 cm. Ima majhno, plosko glavo in nepremično vsajene velike, rumene oči. Kadar je razburjen utripa z repom. Po zgornji strani telesa je mali skovik rjave barve z belimi pikami, po trebuhu pa bele barve z rjavimi lisami.

Živi v višje ležečih iglastih in mešanih gozdovih.

Lovi podnevi in v mraku, ponoči pa redko. Ujame plen ki je lahko tudi večji od njega, preostanek plena spravi v duplih, gnezdah ali pa kar na veji. Čeprav gnezda ne dela samica gnezdilno duplo očisti ostankov plena.

Par se pogosto najde že jeseni, ko se samec poje značilno naraščajočo lestvic, spomladi pa prepeva z območnim petjem.

Mali skovikar je na rdeči listi ogroženih vrst

3.5 Čuk

ja majhna sova z majhno glavo in velikimi, rumeno obrobljenimi očmi, kratkim repom je dokaj pogosta ptica tudi v naših krajih. Telesna dolžina čuka je med 20 in 30 cm, po zgornji strani telesa pa prevladuje rjava barva s svetlimi pikami. Trebuh je običajno svetlejši in rjavo-belo lisast. Pogosto jo opazimo na gozdnih obronkih ali na travnikih, kjer preži na svoj plen. Je dnevno nočna ptica, lovi v mraku ali ponoči, pogosto pa tudi podnevi, zlasti v zgodnjih jutrih. **.hrani**

Hran se majhnimi sesalci, ptiči in žuželkam. Gnezdi v votlih drevesih na podstrešjih, skalah, luknjah v zidu. Samica znese od 2-4 jajca, vali 26-28 dni za mladiče. skrbita oba takrat jih vidimo tudi loviti podnevi.

3.6 Lesna sova

je srednje velika sova, ki zraste od 37–43cm in razpon med 96–104cm. Ima veliko glavo z velikimi, rjavimi očmi, ki so odlično prilagojene gledanju v popolni temi. Ta sova naj bi imela najboljši nočni vid med vsemi pticami, saj je v njenin mrežnici več kot 56.000 receptorjev za svetlobo na kvadratni milimeter. Po celem telesu prevladujejo rjavi odtenki, ki se vzorčasto prelivajo od svetlih do temnih tonov. Oglašja se v mraku in ponoči z značilnimi klici. Najbolj pogost skovik je *kuvit*, samsi pa se med parjenjem oglašajo z zamolklim »huh-hu« in čez nekaj sekund trepetajoče »hu-u-u-u-u«. Ti klici so eni najbolj pogostih v naših gozdovih in so postali sinonim za sovje oglašanje. Lesna sova je razširjena po celi zahodni Evropi do zahodne sibirije ter po severozahodni Afriki. Živi v iglastih in listnatih gozdovih ter v sadovnjakih, predvsem tam, kjer je veliko starih dreves.

Lovi ponoči in se hrani pretežno z mišmi in drugimi majhnimi glodalci, redkeje pa tudi z manjšimi pticami, žabami, žuželkami.

Gnezdi v drevesnih duplih od februarja do junija. Ko mladiči zapustijo gnezdo se ne letijo, le posedajo po vejah. Blizina ljudi jih ne moti.

3.7 Kozačaje srednje velika sova od 58 do 61 cm, razpon kril 105-116 cm. Po videzu nekoliko spominja na lesno sovo, vendar je mnogo večja od nje in ima svetlejše perje. Je pretežno siva in vzdolžno progasta peresa. Oči ima temne okrog njih pa svetlo fino perje ima dolg rep, rumen kljun. Kozača je aktivna tudi podnevi v zgodnjih jutranjih urah, pozimi pa v popoldanskih urah. Prebiva v starih sklenjenih gozdovih. Gnezdi v duplih, vrhovih odlomljenih dreves ali zapuščenih gnezdih drugih večjih ptic v starih, redkeje pa tudi na primernih mestih v stavbah ali skalovju. Hranirani se z sesalci do velikosti zajca, ptiči. Je ranljiva vrsta sov

3.8 Mala uharica.

Zanimivo je, da ta sova brez uhljov tako dobro sliši. Pojasnilo je v tem, da imata levo in desno uho različna položaja v lobanji. Zvok prestreza s širokimi lici in ga usmerja v ušesni bobnič. Zraste lahko do dolžine 36 cm in teže 178 do 435 g. Razpon peruti je od 90 do 100 cm. Na glavi ima izrazit obraz iz drobnih peresc in dva čopka. Je pretežno rumenkasto rjave barve. Živi lahko do 28 let.

Živi pretežno v iglastih gozdovih.

V Sloveniji spada med ogrožene in zavarovane vrste.

3.9 Močvirsko uharico

najdemo v vlažni odprti krajini, barjih, močvirjih, odprtih travnikih.

Zraste 37-40cm razpon peruti 103 -107cm. Je pretežno rumenkasto-rjave barve. z vzdolžnimi temnimi lisami spodaj. ušes so manj izrazita. obraz je svetlejši in izrazitejši. Lovi predvsem miši in druge majhne sesalce, redkeje pa se hrani tudi z majhnimi pticami in žuželkami. Še bolj poredko pa lov žabe in manjše plazilce.

V Sloveniji gnezdi neredno in je izjemno redka. Je selivka odvisno od hrane in vremena.

3.10 Koconogi čuk

je dnevno-nočna vrsta ptice iz družine pravih sov. Je nekoliko večji in vitkejši od navadnega čuka saj zraste med 22 in 27cm in ima razpon kril med 50 in 60cm. Od navadnega čuka se loči tudi po bolj pokončni drži, debelejši glavi in daljšem repu. Ima izrazito obrazno masko in velike, rumeno obrobljene oči. Po zgornji strani telesa je rjave barve s svetlimi pegami in svetlejših ramenih, po spodnji strani pa je pretežno bele barve s svetlo rjavimi pokončnimi progami.

Koconogi čuk živi v višje ležečih iglastih gozdovih, redkeje tudi v mešanih

Samci se oglašajo z melodičnimi toni *ug ug* ali *du-du-du* po navadi sprva naraščujoče, takoj za tem pa še padajoče.

Je potencialno ogrožena vrsta pri nas.

4. Ogroženost sov

Močvirska uharica je pri nas že izumrla v Evropi je pa močno prizadeta.
Močno ogrožene v Sloveniji so: pegasta sova, veliki skovikar in velika uharica ter čuk.
Ogrožena ali ranljiva vrsta so mali skovik, kozača, koconogi čuk
Manj ogrožene so mala uharica, lesena sova

Razlogi za ogroženosti sov so uničevanje naravnega okolja, okolju neprijazno kmetovanje s kemikalijami, zaraščanje travnikov in njiv, pretirana sečnja gozdov, posledično je manj hrane. Ob cestah je veliko povoženih sov, izsekavanje starih sadovnjakov, adaptacija zvonikov in starih objektov (pegasta sova) izguba varnih gnezdišč.

5. Zavarovanje sov

Zakonsko je to >>uredba o zavarovanju prosto živečih vrst<<

Potrebno je postavljati gnezdilnice napolnit z listjem in senom, ki jih na vso srečo sprejemajo.. Ponovno je potrebno vpeljati ekstenzivno rabo gozda.. Pri kmetovanju uporabljati manj kemikalij, ohraniti travnike in pašnike.

6. Preučevanje in opazovanje sov

Sove so zelo zanimive in skrivnostne ptice o njih vemo zelo malo predvsem zaradi svoje nočne aktivnosti jih niti ne opazimo.

Opazovanje in popisovanje sov so večinoma naključni, pomagamo si z različnimi metodami:

- spraševanje ljudi k so sovo opazovali
- iskanje primernih gnezdilnih prostorov
- registracija nočnih oglašanj sov (uporaba posnetkov)
- po izbljuvkih v bližini bivališč

5.Viri

Ptiči Slovenije-Ivo Božič

Ornitološki atlas Slovenije -Iztok Geister

Gozdne ptice v Sloveniji -žepni vodnik

Wikipedija-prosta enciklopedija

<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-NY435E3B/a0a73357-e282-4ef9-8693-3bee23c7c80b/PDF>